

Korak između života i smrti

PIŠE: IRENA ANTIĆ

Specijalno za Povelju iz Sarajeva

„Izveli su nas na rub litice. Kad sam pogledao dole, leševa ima... nisam mog'o prebrojat. Mrđa Dragan kaže, 'klekni! Zlato, satove i pare, dajte ovamo, neće vam više trebati'. Naredba je bila: sve po kratkom postupku, 'pali'. Ja sam vidio, tu spasa nema. Bacio sam se sa stijene. Ne znam koliko dugo sam padao u ponor, al', činilo se kao vječnost. Zaustavio me jedan žbun i tu sam ostao do mraka. Držali su me prst od noge, brada i ruke. Vidio sam mrtva tijela i čuo samrtničke vapaje, jauke i pozive u pomoć ljudi, koji su izdisali. Niko nikome nije mogao pomoći. Ti glasovi odjekivali su iz ponora. Visio sam na stijeni do mraka i kad je sve utihnulo, polako sam se počeo uspinjati...“

Ovo je dio potresne ispovijesti jednog od preživjelih civila, koji su, sa još oko 200 Bošnjaka i Hrvata prijedorskog kraja, ubijenih na Korićanskim stijenama, 21. avgusta 1992. godine, izdvojeni iz konvoja od 1200 ljudi, koji se kretao prema slobodnoj travničkoj teritoriji. Ove ljude strijeljali su pripadnici Interventnog voda prijedorske policije. Bivše komšije, radne kolege, kućni prijatelji, školski drugovi, kumovi, koji su preko noći zaboravili godine zajednički provedene u dobru i zlu i postali njihovi dželat. Ljudi nakrcani u 16 autobusa i kamiona prekrivenih ceradama, bez hrane i vode, na nepodnošljivim avgustovskim temperaturama, prethodno su bili zatočenici zloglasnih logora Trnopolje i Omarska, i već su prošli torture, mučenja, isljeđivanja, osjetili udarce kundaka i pesnica i, hladnoću puščane cijevi prislonjene uz potiljak ili čelo. Već su svjedočili mučkim ubistvima drugih logoraša ili strijeljanjima svojih porodica na kućnim pragraovima. Smrt oko 200 izdvojenih ljudi, strijeljanjem uz litice Korićanskih stijena, na planini Vlašić, nakon što je konvoj nastavio svoj put prema Travniku, trebalo je, računali su nalogodavci i egzekutori ostati neispričana priča. Njihov kraj bio je neopisiva agonija, umiranje u mukama, u nepristupačnim vrletima Vlašića. Tijela su završila u provaliji dubokoj nekoliko stotina metara. Neko ih je vrlo brzo odatle uklonio, a šutnja o ovom zločinu postala je zavjet.

Bilo je malo vjerovatno da će iko preživjeti strijeljanje ili naći način da se spasi. Ipak, 12 ljudi, među kojima i svjedok s početka ove priče, spriječili su zataškavanje zločina. Majke, supruge i djeca strijeljanih odmah su digli svoj glas, tražeći da se sazna sudbina njihovih najdražih.

Suprug i 21-godišnji sin Naile Bajrić, strijeljani su na Korićanskim stijenama.

Godinama se nadala da su živi i da će jednog dana od njih stići glas, odnekud... Među prvima se nakon rata vratila u Prijedor, na zgarište porodične kuće, zbog uspomena, zbog svojih unuka, iz inata. Kada je shvatila da suprug i sin neće doći, da sigurno nisu živi, svoj život posvetila je molitvi i nadi da će neko jednom reći, gdje su njihovi posmrtni ostaci. „To je moja jedina želja“, kazat će Naila, dok suzama zamućenim pogledom sa prozora svoje sobe gleda u bistru rijeku Sanu, koja sve ove godine priča istinu o patnji Prijedorčana i teče, teče, odnoseći dane i godine, ali ne i toliku tugu zbog duša, koje još čekaju da nađu svoj mir.

„Kad je Darko Mrđa izveo moga sina, muž je rekao, 'komšija, bolan, nemoj, šta to radiš, to mi je sin'. Mrđa mu je odgovorio, 'hajd' izađi i ti s njim'. I u leđa su im pucali... Stiče pravda kad tad, al' odoše nama zdravlje i živci. Uvijek kažem, ako dođe kraj, da ih nađem i zakopam, doći će kraj tad i meni“.

Pripadnik Interventnog voda, Darko Mrđa je pred Haškim tribunalom priznao krivicu i osuđen je na 17 godina zatvora. Miroslav Paraš, komandant Voda je u međuvremenu preminuo. Simo Drljača, nekadašnji načelnik Stanice javne bezbjednosti Prijedor, je poginuo prilikom pokušaja hapšenja 1997. godine. Stojan Župljanin, bivši načelnik regionalnog Centra službi bezbjednosti u Banjaluci i savjetnik predsjednika RS za unutrašnje poslove, čeka presudu Haškog suda. Za genocid, etničko čišćenje i zločine protiv čovječnosti tokom 1992. godine, između ostalog, i u Prijedoru, sudi se Ratku Mladiću, u okviru optužbi za udruženi zločinački poduhvat. Nažalost, prošlogodišnjom haškom međupresudom, Radovan Karadžić nije oglašen odgovornim po tački koja ga tereti za genocid u nekoliko bh. gradova i općina tokom 1992.

I tako, više od 20 godina nakon jednog od najmonstruoznijih zločina počinjenih nad nesrpskim stanovništvom Bosanske Krajine, premalo je visokopozicioniranih ljudi civilne i policijske vlasti tzv. Srpske Republike BiH, koji su osuđeni za ovaj zločin. Doneseno je tek nekoliko osuđujućih presuda u Sudu BiH protiv

direktnih egzekutora. Ta činjenica, svakako ne doprinosi iskoraku u obnovi suživota, niti suočavanju sa prošlošću, što je za lokalne zajednice, kakva je Prijedor, u koju se nakon rata vratio veliki broj protjeranih Bošnjaka i Hrvata, izuzetno značajno.

Stara je priča: oni, koji znaju ko su bili učesnici i nalogodavci zločina na Korićanskim stijenama o tome šute. Još bolnije, šute o lokalitetu ili više njih, na koje su, nakon egzekucije tijela prevezena, i to je činjenica, koja neumorno proganja porodice ubijenih.

Sasvim sigurno, tijela ubijenih prvobitno su pokopana u blizini egzekucije, a naknadno su izmještana. Okolina podnožja Korićanskih stijena pretraživana je više puta. Do sada je pronađen veoma malo broj posmrtnih ostataka ubijenih.

Taj vrtlog pomiješanih osjećanja, u jednoj mučnoj atmosferi, isprepleo se prije nekoliko dana u sudnici Suda BiH, dok je iščitavana presuda ubicama sa Korićanskih stijena, prijedorskim policajcima: Zoranu Babiću, Miloradu Škrbiću, Željku Stojniću i Dušanu Jankoviću, komandiru Stanice policije Prijedor. Beskrajna bol članova porodica ubijenih, bezbroj, već toliko puta postavljenih pitanja, ponovo nijemo izgovorenih, zaustavljenih na rubovima usana, da po ko zna koji put bolje čuju, saslušaju hronologiju zločina i mržnje, koji su u smrt odveli njihove sinove, braću, očeve, dok je užas prelazio preko njihovih lica, a suze se tiho kotrljale i okretanje glave prisutnih članova porodica osuđenih, negiranje i gnjev, čak reklo bi se, izrazi mržnje, bez trunke razumijevanja i saosjećanja, i sve to na metar udaljeni jedni od drugih, kao dva svijeta, prijeratni i poslijeratni sugrađani.

„Ovo je bruka i sramota. Nema ovdje pravde“, kazao je nakon presude brat osuđenog Jankovića.

„Ovo je sud koji ne dijeli pravdu. Ovaj sud formiran je da sudi Srbima. Ne trebaju imati nikakve dokaze, dovoljno je da si Srbin, pa da te osude“, uzviknula je ljutito Jankovićeva kćerka, djevojka u dvadesetim godinama, rođena, otprilike, u vrijeme kada su njeni vršnjaci, Bošnjaci i Hrvati, ostajali bez svojih očeva, protjerivani iz svojih domova, u zbjezgove i izbjeglištva, u kojima su napravili prve korake i izgovarali prve riječi, a Dušan Janković u kući bio njen otac, običan porodični čovjek, van nje, ubica i progonitelj svojih komšija, dojučerašnjih prijatelja.

Ona tad nije mogla ni znati. U godinama koje su slijedile, očito, nije željela, nije se zapitala, ili još nije smogla snage da sazna, ko su ti ljudi oko nje, njoj nepoznati, daleki, duboko ranjeni, nesretni, od kojih

je i njen otac sve ove godine okretao glavu, pravio se da ih ne poznaje, a oni prstom upirali u njega.. Na pitanje novinara, a šta se to dešavalo u Prijedoru 1992, kazala je: „ništa“!

A Apelaciono vijeće Državnog suda njenog oca i još trojicu policajaca osudilo je na ukupno 79 godina za ubistva oko 200 civila na Korićanskim stijenama. Pravosnažnom presudom Zoran Babić je osuđen na 22 godine zatvora, Milorad Škrbić i Dušan Janković na po 21 godinu, dok je Željku Stojniću izrečena kazna u trajanju od 15 godina zatvora, jer je u vrijeme izvršenja zločina bio mlađi punoljetnik.

„Razlog zbog kojeg su se muškarci našli u konvoju, razlog zbog kojeg su opljačkani, i na kraju ubijeni, bila je njihova nacionalna pripadnost. Zaključilo je Vijeće. „Ubistva su učinjena na brutalan i svirep način“. Utvrđeno je da su Babić, Škrbić i Stojnić učestvovali u strijeljanju civila na planini Vlašić, dok je Janković, kao komandir stanice policije Prijedor, „propustio priliku da spriječi ubistva, čime se saglasio sa zločinom“. Vijeće je zaključilo da su ubistva izvršena zbog diskriminatorskih namjera, te da nisu bila rezultat „ekscesa pojedinaca“, već isplaniran zločin. „Na ivici provalije civilima je naređeno da kleknu i, počeli su pucati. Ubijeni su padali u provaliju, a neki su se sami bacili da bi izbjegli smrti, ali mnogi nisu uspjeli. Potom su muškarce iz drugog autobusa, kako je obrazloženo, izvodili u manjim grupama i pucali u njih iz pištolja i pušaka, nakon čega su bacali bombe u provaliju i nastavili s pucanjem“. Vijeće je cijeno iskaze zaštićenog svjedoka K3, koji je naveo da je nakon ubistva na planini Vlašić sreo Stojnića, koji mu je rekao: „Šta uradismo, svi ćemo završiti na Tunjici“, (zatvor u Banjaluci).

Osuđeni komandir Dušan Janković je bio najviši policijski službenik u pratnji konvoja. Bio je autoritet i čovjek od povjerenja načelnika prijedorske policije, Sime Drljače. Kako je obrazloženo, Janković nije naredio ubistva, ali se na mjestu razdvajanja s tim saglasio, nakon čega je službenim vozilom otišao do krajnjeg odredišta. „Uloga u propuštanju da spriječi, a bio je obavezan, ima jednaku težinu kao radnje optuženih“, zaključilo je Vijeće, ističući da je Janković znao za pljačku civila.

Apelaciono vijeće u ovom procesu povjerenje je poklonilo iskazima najčešće spominjanih pripadnika Interventnog voda prijedorske policije, Damiru Ivankoviću, Gordanu Đuriću i Ljubiši Četiću. Sva trojica su u odvojenim postupcima priznali krivicu,

osuđeni su i obavezali su se da će svjedočiti protiv saizvršilaca u drugim predmetima. Njihovi iskazi počeli su otplitati zamršeno klupko zločina na Korićanskim stijenama i još jednom potvrdili svu monstruoznost i predumišljaj s kojima je ovaj zločin izvršen.

U svom iskazu, Četić, inače osuđen na 13 godina zatvora, kazao je: "U dvije vrste su bili poredani muškarci. Svi su bili civili. Niko nije imao uniformu. Klečali su na koljenima iznad provalije. Prema mojoj procjeni bilo ih je oko 70. Čuli smo prvo pucnje sa mjesta na kojem je bila druga grupa Bošnjaka. Onda smo i mi počeli pucati. Ja sam pucao iz malokalibarske puške. Ispalio sam pet metaka". Kazao je da su neki od zarobljenika počeli da bježe, protrčavši pored njega. Onda je on uzeo automatsku pušku, jer nije imao više municije za malokalibarsku, i nastavio da puca.

Damir Ivanković, koji je nakon priznanja krivice osuđen na 14 godina zatvora, prisjetio se detalja zločina počinjenog u augustu 1992. godine na Korićanskim stijenama. „Ja sam ispucao jedan rafal, ali ne do kraja. Kretao sam se postrani da ne bih pogodio pripadnike interventnog voda. Nisam ubacio rezervno punjenje. Nije bilo potrebe... Nestajali su ljudi...”

Ivanković je dodao da je nakon strijeljanja dobio naredbu „od Dade Mrđe” da siđe niz provaliju i traži preživjele. „Vidio sam dole neke polomljene ljude. Jednog sam i prepoznao, malog Sušića. Molio me je da ga ubijem, ali ja nisam mogao. Samo sam mu dao pištolj da se ubije i otišao sam. Čuli su se jauci. Kada tijelo padne na stijenu onda puca po pola, i čovjek se polomi... Ljude koje smo obezbjeđivali pljačkali smo mi iz interventnog voda. To je neko odozgo naredio komandiru Miroslavu Parašu i tim je najčešće rukovodio Dado Mrđa. Njega su se svi bojali. Ljudima bi se davale kese i onda bi se sve to njemu predavalo. Kasnije, nekada bi nam poslali oko 100 maraka, ali ostalo je sve završavalo kod načelnika Sime Drljače”. „Preko sredstava javnog informisanja - tada je bio samo Radio Prijedor - rekli su da svi koji žele otići mogu to uraditi s mjesta Tukovi. Mi iz interventnog voda smo se javili u krugu policije i u nekoliko tura su nas prebacili do mjesta Tukovi. Tamo je bio jako veliki broj ljudi, Bošnjaka, Hrvata, čak i Srba, koji su se pozdravljali... Nakon polaska, konvoj je prvi put zastavljen na raskršću kod Kozarca, da bi se koloni pridružila četiri autobusa iz logora Trnopolje”. Nekoliko

dana nakon strijeljanja ljudi, pripadnici Interventnog voda ponovo su se vratili na Korićanske stijene, potvrdio je Ivanković: „Rečeno je i da ćemo 27. ili 28. avgusta ići na asanaciju terena. Oba Interventna voda su išla. Gore je bila dizalica, sanitetско vozilo, doktor i tehničar i primili smo zaštitne inekcije. Dole je bilo nemoguće raditi. Sjećam se da smo teškom mukom uspjeli podići dizalicom četiri tijela, ali nakon toga je došlo do kvara na dizalici i ništa više nismo uradili. Jednu noć smo prenočili tu i to je bilo grozno”.

I Gordan Đurić, koji je nakon priznanja krivice osuđen na 8 godina zatvora, posvjedočio je da je na “planinskom predjelu iza Kneževa prema Travniku” dobio izričitu naredbu od komandira interventnog voda Miroslava Paraša, da “čuva strahu i spriječi pristup autobusima”. “Saznao sam 21. augusta ujutro da ćemo ići u obezbjeđenje konvoja ka Travniku... Išla je skoro cijela jedinica interventnog voda. Kada smo došli u Tukove, već je bila formirana kolona, ljudi ulaze u kamione i autobuse. Bilo je puno civila - muškaraca, žena, djece i staraca, sve nesrpske nacionalnosti”, kazao je Đurić. “Dok sam tamo stajao, slutio sam i postao svjestan da se s tim ljudima neće dobro završiti. Ušao sam u autobus, i stvarno je bio pun. Vidio sam muškarce civile koji su doslovno nagurani. Pucjava je bila strahovita. Čuje se dovikivanje, galama i kuknjava. Sve skupa je trajalo pola sata”. Nakon što se stišala paljba, s vozačima je otišao do autobusa i pripremio se za put nazad. “U povratku smo se vraćali istom dionicom, i tada sam pored puta vidio leš zakačen za granu”, prisjetio se Đurić.

Sud BiH za zločin na Korićanskim stijenama prošle godine osudio je Sašu Zečevića, Radoslava Kneževića i Marinka Ljepoju, bivše pripadnike interventnog voda prijedorske policije, na po 23 godine zatvora. Petar Čivčić i Branko Topola su oslobođeni krivice. Sudsko vijeće je Zečevića proglasilo krivim jer je lično učestvovao u streljanju muškaraca, dok su Knežević i Ljepoja doprinijeli da se ta ubistva dogode. Čivčić, bivši pripadnik interventnog voda i Topola, bivši stražar u logoru Trnopolje, prema obrazloženju presude su oslobođeni jer Tužilaštvo BiH nije van razumne sumnje dokazalo da su počinili djela koja su im stavljena na teret.

Iščekivanje konačne presude četvorici pripadnika prijedorske policije, za članove porodica ubijenih na Korićanskim stijenama, povratnike u Prijedor i cijeli potkozarski kraj bilo je agonija i veliki teret. Jer

su, apsurdno ali istinito, Zoran Babić, Milorad Škrbić i Željko Stojnić, presudu čekali na slobodi. Svakodnevno su se šetali prijedorskom čaršijom i bili redovni gosti lokalnih ugostiteljskih objekata, od kojih je jedan smješten prekoputa udruženja logoraša „Prijedor 92“. I udruženja porodica žrtava „Izvor“. Babić se nije pojavio na izricanju presude i naknadno je uhapšen, za šta, nažalost, neće snositi posljedice.

Dušan Janković konačnu presudu dočekaao je u pritvoru, jer je jedno vrijeme, nakon izricanja prvostepene presude bio u bijegu. Porodice ubijenih zadovoljne su činjenicom da su odgovorni osuđeni, ali, ističu da nema adekvatne kazne za tako brutalan zločin. Nažalost, sva okončana suđenja i priznanja krivice za učesće u strijeljanju Bošnjaka i Hrvata na Korićanskim stijenama, nisu dala dovoljan broj informacija kako bi se došlo do većine posmrtnih ostataka ubijenih.

Ajka Blažević iz Kozarca na Korićanskim stijenama izgubila je sina jedinca: „Toliko se dugo čekalo da budu osuđeni... a naši se još nisu ni našli... Ne znam, ja nisam zadovoljna presudom“.

„Moga djeteta nema, kao ni ostalih, koji su tamo ubijeni“, kaže Mevlida Mujkanović, čiji je sin u smrt odveden u 21. godini. Ipak, dodaje, „al', bolje išta, nego ništa... On je bio u Trnopolju, kao i moj muž. On ga je iz logora ispratio. Odveden je na Korićanske i tu ubijen. Ni koščice do danas nismo našli, i to mi je velika bol“.

„Ovo su premale kazne, šta su učinili, kakav su zločin napravili“, kaže Fikret Irkić, kojem su na Korićanskim stijenama ubijena tri brata. Dvojica još nisu pronađena. Nađeno je nekoliko kostiju trećeg brata.

„Da ih osude na sto godina, malo je, koliko je porodica zbog njih zaplakalo. Mojih je na Korićanskim ubijeno desetero, a ubijena su mi još dva sina na kućnom pragu“, kaže Senija Elezović.

„Najviše bih ja njima voljela kazat da oni idu kopat i tražit kosti naših najdražih. Da mi njih zakopamo, da znamo gdje su. Mi ne znamo, al oni znaju... Mislim da naše suze govore dovoljno sve....“ kaže Naila Bajrić dok, nakon izrečene presude, suznih očiju ulazi u autobus, kojim će se sa ostalim članovima porodica žrtava vratiti u svoj Prijedor. Njeno srce želi tako i osjeća, tamo joj je mjesto, jer, tamo je bliže svom sinu i suprugu. Mrtvi su, ali njihove duše, njoj su tamo bliže, osjeti ih, daju joj snagu da živi, da dočeka dan kad će ih naći. Njihove su kosti negdje u Krajiškoj zemlji, bačene, zakopane, promrzle, ali, naći će ih, kad-tad, sluti ona to.

Agresorska odbrana zločinačkog poduhvata

Pod komandom optuženih su, smatra Tužilaštvo, bile formacije “Crvene beretke”, “arkanovci” i “Škorpioni” koje su počinile zločine. Za Stanišića i Simatovića, rečeno je na okončanju procesa, jedina primerena je najteža kazna koju može da izrekne Tribunal. “Tužilaštvo je dokazalo bez svake sumnje da su optuženi odgovorni za dela koja su preduzimali Arkan i njegove jedinice”, rekao je tužilac u završnoj reči

PIŠE: BOJAN TONČIĆ

Pred Haškim tribunalom je krajem januara okončano iznošenje završnih reči Tužilaštva i odbrane u procesu protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, člника srbijanske Državne bezbednosti (DB), po optužnici za zločine Jedinice za specijalne operacije Resora državne bezbednosti MUP Srbije, državne vojnopolicijske formacije koja je, na simboličkoj ravni, ali i oružanim akcijama u skladu sa mogućnostima, obeležila agresiju Srbije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, ratove u bivšoj Jugoslaviji, gotovo kao i Jugoslovenska narodna armija (JNA). Nije se borila moćnim sredstvima kao JNA, ni sakrivala iza simbola i ideologije, ali nema toponima zločina na kome se nisu pojavili i ostavili krvave tragova njeni pripadnici, raspoređeni u formacije poznate pod nazivima “Crvene beretke”, “frenkijevci”, “Škorpioni”, “tigrovi”, “arkanovci”, “šešeljevci”, “martićevci”, oružane grupe čiji je koren bio Jedinica.

Ratni put iznet u optužnici, kao i direktna uloga najviših državnih funkcionera Srbije bili su dovoljan razlog za medijsko prećutkivanje, ili selektivno prikazivanje završetka procesa, odnosno uloge Jedinice koja je 4.maja 1991. formirana sa zadatkom da ispuni obećanje Slobodana Miloševića dato krajiškim Srbima, odnosno pomogne, usmeri